

Сураи Вақеъаҳ

*Дар Макка нозил шуда, 56-умин сураи Қуръон буда,
аз 96 оят иборат аст.*

Дар оғози ин сураи муборака аз омадани рӯзи қиёмат, ҳодисаҳои дар он рӯз рӯйдиханда ва аҳволи мардум дар он рӯз хабар дода шуда, мардум ба се тоифа: асҳоби ямин (соҳибони дасти рост), асҳоби шимол (соҳибони дасти чап) ва собиқун (пешқадамон, пешиниён) ҷудо мешаванд.

Баъд аз подоши амали ин се тоифа дар рӯзи қиёмат сухан меравад.

Дар давоми сура далелҳои зиёде доир ба вучуди Аллоҳ таъоло, ваҳдонияти Ӯ, камоли қудрат ва аҷоиботи санъати Ӯ сухан меравад. Аз ҷумла офариниши инсон, рӯйдани растаниҳо, фуруд омадани борон ва хосиятҳои оташ нақл мегардад.

Тирмизӣ аз Ибни Аббос (р) ривоят кардааст: Вақто ки Абӯбақри сиддиқ (р) гуфт: «Эй расули Аллоҳ, ман мебинам, ки мӯят сафед шуд». Он ҳазрат (с) дар ҷавоб гуфт: **«Сураҳои «Худ», «Воқеъаҳ», «Мурсалот», «Амма» ва «Таквир» мӯи сарамро сафед карданд»** (яъне ин сураҳо аксаран аз аҳволи рӯзи қиёмат ҳарф мезананд).

Таъкид мешавад, ки Қуръон азиму бузург аст ва аз тарафи Рабби оламиён нозил гардидааст. Дар баробари ин аҳволи инсон дар ҳолати назъ (ҷон кандан), сахтиҳои он лаҳза ба маърази хонандаи пандгиранда мегузарад.

Фазилати сура дар ривоятҳои зерин баён шудааст:

Аз Ибни Масъуд (р) ривоят аст, ки Расулulloҳ (с) гуфтанд: **«Шахсе сураи «Воқеъаҳ»-ро ҳар шаб хонад, он кас абадӣ камбағал нагардад».**

Абдуллоҳ бемори марг шуд. Амирулмӯъминин Усмон бинни Аффон (р) ба аёдати ӯ рафт ва ба ӯ гуфт: «Чӣ шикоят дорӣ?». Абдуллоҳ гуфт: «Ғуноҳҳоям»-ро. Амири муъминон пурсид: «Чӣ иштиҳо дорӣ?». Мариз посух дод: «Раҳмати Парвардигорамро». Усмон гуфт: «Оё амр кунам табибро барои ту?». Абдуллоҳ гуфт: «Табиб худаш маро бистарӣ намудааст». Он ҳазрат (р) гуфт: «Оё амр кунам ба ту чизе диҳанд?». Бемор гуфт: «Ба ин ҳоҷат надорам». Усмон (р) пурсид: «Оё барои духтаронат баъд аз ту чизе боқӣ мемонад?». Абдуллоҳ гуфт: «Магар камбағалиро бар духтарони ман ҳайф медонӣ? Ман ба духтарони худ амр кардам, ҳар шаб сураи Воқеъаҳро бихонанд, зеро аз расули Аллоҳ (с)

шунда будем, ки мегуфт: «**Ҳар кӣ ин сураро ҳар шаб бихонад, абадӣ камбағал намешавад**».

Аз ин ҷост, ки бузургон хондани сураи мазкурро ҳар шаб одат кардаанд. Ин буд як назари кӯтоҳ ба муқаддимаи сураи Воқеъаҳ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ

Изъ вақъати-л-вâқиъаҳ. 1.

1. Вақте, ки воқеъшаванда (қиёмат) воқеъ шавад,

«Воқеъаҳ» яке аз номҳои қиёмат аст. Яъне қиёмат, ки вуқӯи он ногузир аст, чун барпо шавад, он рӯз чунон аст, ки ҳоло инсон чигунагиашро тасаввур карда наметавонад. Вой бар ҳоли бандагони бечора дар он рӯзи даҳшатбор.

لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَاذِبَةٌ

Лайса ли вақъатиҳâ кâзибаҳ. 2.

2. ки дар воқеъ шудани он ҳеҷ дурӯғе нест.

Яъне қиёмат чун қоим (воқеъ) шавад он ҳодисаи бузург аст таъсирашро дар тамоми зарроти ҷаҳон мерасонад ва онро ҳеҷ кас дурӯғ шуморида наметавонад. Агарчӣ дар дунё баъзеҳо ба омадани он бовар надоранд, вале чун қиёмат воқеъ шавад ва онро ба чашми худ бубинанд, бовар намоянд. Аммо ин боваркуниҳо дигар суде надорад.

خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ

Хофиъату-р-рофиъаҳ. 3.

3. (Гурӯҳеро) пасткунанда ва (гурӯҳеро) баландкунанда аст.

Он рӯз рӯзест, ки ашхоси дар дунё ғафлатварзида, қиёматро дурӯғшуморанда ва мутакаббири мағруру золиро паст намуда онҳоро ба асфалассофилини (Дӯзах) бирасонад. Аммо онҳоро, ки ба омадани рӯзи қиёмат боварӣ доштанд ва ба амалҳои солеҳ

машғул оуда, аз гуноҳҳо дури мечустанд, агарчанде дар баини мардум қадру қиммате надошанд, дар он рӯз қадрашон баланд бардошта мешавад ва ба аълои иллийин (Ҷаннат) мерасанд. Ин аст хосияти инқилоби илоҳӣ.

Изā руҷҷати-л арзӯ раҷҷā. 4.

4. Чун Замин бо чунбонидани сахт чунбонида шавад.

Дар он рӯз Замин ба тамоми ҳастияш ларзонида шаваду ҳар чӣ болои вай аз дарахту қасру кӯшку бино ҳаст, ҳама аз ҳам рехта шаванд...

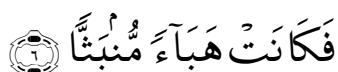

Ва буссати-л-чибāлу бассā.5.

5. Ва кӯҳҳо сахт реза-реза карда шаванд.

Таъсири рӯзи қиёмат чунон аст, ки ҳатто кӯҳҳо дар он рӯз реза-реза шуда, мисли чангу ғубор дар ҳаво парвоз мекунанд.

Кӯҳҳо, ки калонтарин махлуқи Аллоҳ таъоло дар рӯи Заминанд, ба чунин таъсир гирифторанд. Оё мушрикону кофирону дурӯғҳисобандагони рӯзи қиёмат бетаъсир мемонанд? Ҳаргиз!

Фа кāнат ҳабāа-м мумбаъсā.6.

6. нас, кӯҳҳо монанди ғубор пароканда шаванд.

Дар бораи ҳолати кӯҳҳо дар рӯзи қиёмат дар бисёре аз сураҳои Қуръон хабар дода мешавад. Хулосаи маънои ин оятҳо, валлоҳу аълам, чунин аст.

Кӯҳҳо ба инфичори (таркиши) бузурги бемисл гирифтор мегарданд. Ба таври мисол ба тарҷумаи он оятҳо муроҷиат мекунем:

Ояти 10, сураи «Тур»: Кӯҳҳо рӯзи қиёмат ба ҳаракат медароянд;

Ояти 10, сураи «Мурсалот»: Кӯҳҳо дар он рӯз аз чояшон канда мешаванд;

Ояти 14, сураи «Аҳқоф»: Кӯҳҳо бардошта, фароҳам кӯбида мешаванд;

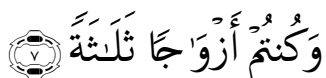
Ояти 14, сураи «Муззамил»: Он рӯз шаванд, кӯҳҳо монанди теппаи рег аз ҳам пошида;

Ояти 6, сураи «Вақеъаҳ»: Кӯҳҳо ба сурати ғубор пароканда мегарданд;

Ояти 20, сураи «Набаъ»: Равон карда шаванд кӯҳҳо, пас гарданд мисли сароб;

Ояти 5, сураи «Қориъаҳ»: Кӯҳҳо ҳамчун пашми наддофишуда дар ҳаво тайрон кунанд.

Маълум мешавад, ки ғайри Аллоҳ таъоло дигар касе дақиқ аҳволи кӯҳҳоро рӯзи қиёмат дарк карда наметавонад. Дар ҳамон рӯзи бузург пеш аз ҳама инсонҳоро ба се гурӯҳ тақсим карда, ба онҳо гуфта мешавад.

Ва кунтум азвāчанī салāшаҳ. 7.

7. Ва шумо се тоифа шавед.

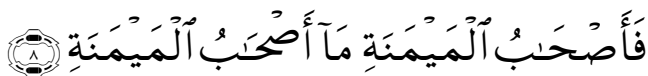
Яъне ба онҳо гуфта мешавад, ки ай мардум, шумо аз ҳамдигар ба се тоифа ҷудо мешавед:

а) асҳоби ямин – соҳибони тарафи рост;

б) асҳоби шимол – соҳибони тарафи чап;

в) собиқун – пешқадамон, ки онҳо дар Ҷаннат мақоми олиро соҳибанд.

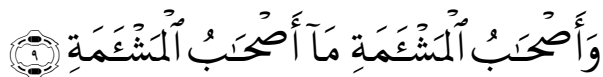
Асҳоби ямин аҳли Ҷаннат ва асҳоби шимол аҳли Дӯзаханд. Ин аст мартабаи мардум дар охират.

Фа асҳāбу-л-майманати мā асҳāбу-л-майманаҳ. 8.

8. Пас, ашхоси дасти рост, чӣ хубанд шахсони дасти рост!

Тавре хонандаи киромӣ аз шарҳи ояти фавқ донистед, аз се тоифа инсонҳои номбурда дар рӯзи қиёмат ду ҳиссаи он аҳли Ҷаннат ва яке аз он аҳли Дӯзах аст. Дар ин оят бошад, васфи яке аз асҳоби аҳли Ҷаннат таъкид гардидааст. Онҳо афродеанд, ки номаи аъмолашон чун рамзи наҷот ба дасти росташон дода мешавад. Аллоҳ таъоло чунин тоифаро соҳибони бахти нек гуфтааст.

Ва асҳāбу-л-маш-амати мā асҳāбу-л-маш-амаҳ. 9.

9. Ва ашхоси дасти чап, чӣ бад мардуманд шахсони дасти чап.

Мардумоне, ки арвоҳи онҳо аз тарафи чапи Одам (а) саф

кашида буданд, онҳоро дар ҷониби чапи Арш ҷой дода шаванд, зеро онҳо мардумони шуманд ва номаҳои аъмолашон ба дасти чапашон дода мешавад, ки ин нишонаи тирабахтӣ ва ниҳоят гунаҳкориҳои онҳо аст. Зеро Аллоҳ таъоло ҷунин тоифаро бад мардумон гуфтааст.

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾

Ва-с сәбиқуна-с-сәбиқун. 10.

10. Ва пешравандагон, онҳоянд худ пешравандагон.

Ин оят мутааллиқи сифати асҳоби собиқин, (муъминони пешқадам) аст! Онҳо чаро пешқадаманд? Зеро роҳи ҳидоятро пештар ёфтанд, охиратро аз дунёи фонӣ пештар гузоштанд, барои охирати худ пештар омодагӣ гирифтанд. Онҳо дар иҷрои амалҳои нақӯву писандида, хайру эҳсон ва ғайра пешдастӣ карда, ин амалҳоро бидуни ҳеч як ғараз фақат барои ризои Аллоҳ ба ҷо оварда, дар байни дигар муъминҳо нисбатан солиҳтаранд.

أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾

Улّاика-л-муқаррабун. 11.

11. Он ҷамоъат муқаррабонанд.

Албатта, маънои ин оят бисёр васеъ аст, тамоми амалҳои писандидаи шаръиро дар назар дораду маҳдуд нест. Яъне собиқун (пешқадамон) на танҳо дар имону амалҳои солеҳ пешқадаманд, балки умуман ҳамчун пешвои дигар пешқадамонанд.

Хулоса, шахсони пешқадам назди Парвардигор соҳиби мартабаҳои баланданд. Мақоми онҳоро (Дорул каромат) гӯянд, ки дар сояи Арши Раҳмон қарор доранд. Ояти зер сифати мақоми онҳоро идома медиҳад.

فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾

Фӣ ҷаннāti-н-наъим. 12.

12. (ононанд) Дар бӯстонҳои пурнеъмат.

Он ҷамоъаи муқарраби назди Парвардигор, ки анбиё, расулон, сиддиқон, шаҳидон, авлиёуллоҳ солеҳон ва амсоли онҳонд, аз неъматҳои атокардаи Парвардигори хеш ҳамеша дар боғҳои бихишт бархурдоранд. Онҳо бо баракоти амалҳои солеҳе, ки дар дунё машғул буданд, ҷунин мукофоти Аллоҳро сазовор гаштаанд.

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

Ѓуллату-м мина-л-аввалӣн. 13.

13. Ҷамоъати бисёранд аз пешиниён.

وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿١٤﴾

Ва қалӣлу-м мина-л-аҳирӣн. 14.

14. Ва ҷамоъати каманд аз баъдиҳо.

Муфасссирони кириб зимни оятҳои мазкур ду навъ маънодиҳиро иҷозат фармуданд ва ҳар дуи он ба зоҳири оятҳо созгоранд. Яъне он ҷамоъае, ки зикрашон дар оятҳои қаблӣ гузашт, инҳоянд:

а) аксари муқаррабони назди Парвардигорро умматҳои гузашта ва шумори камашонро уммати ҳазрати Муҳаммад (с) ташкил мекунанд. Албатта, шумораи пайғамбарони гузашта бисёр аст. Аз ин рӯ умматҳои онҳо нисбатан хеле зиёданд. Ба ин хотир мазмуни ин оятро метавон гуфт, ки ҷамаиҳои уммати ҳазрати Муҳаммад(с)-ро шомил аст;

б) ё мурод аз «собиқун»-у «муқаррабун» ва «охирун» аз ҳамин уммати Муҳаммад (с) иборат аст.

Яъне аз ҳамин уммат адади ҷамоъаи наздикони даргоҳи илоҳӣ нисбат ба ҷамоъаи баъдиашон зиёд аст. Боқӣ, иншоаллоҳ, асҳоби яминанд. Чунончӣ ҳабиби Аллоҳ (с) фармудааст: **«Беҳтарин қарн (аср) қарни ман аст, баъд аз он онҳое, ки ба ин қарн наздиканд ва баъд аз он касоне ҳастанд, ки ба ин наздикон наздиканд»**. Яъне аввал саҳобагон, дувум шахсоне, ки тобеи саҳобагонанд ва севум шахсоне, ки ба тобеи саҳобагон тобеанд. Аллоҳ донотар аст.

عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾

Ъала сурури-м мавзӯнаҳ. 15.

15. Бар тахтҳои зарбофтишуда нишаста бошанд.

مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَّقِلِينَ ﴿١٦﴾

Муттакийна ъалайҳа мутақобилин. 16.

16. Бар он тақякунон, рӯ ба рӯи якдигар.

Оятҳои мазкур навъи неъматҳоеро, ки иншоаллоҳ, насиби гурӯҳи севум (муқаррабон) аст, эзоҳ медиҳанд. Тахтҳои Ҷаннат зарандуд (зарбофт) шудаанд. Пешқадамон ва наздикгардонидашудагон бо тартиб саф кашида, таъязанон рӯ ба рӯи ҳамдигар дар он тахтҳо нишаста бошанд.

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾

Ятӯфу ӯлайҳим вилдāну-м мухалладун. 17.

17. Ба ҳузури онҳо барои хизмат писарони абадӣ ҷавонмонда гардиш мекунанд.

Илова бар ин, барои хизмати онҳо ҷавонписароне, ки ҳаргиз пиру фано нашаванд, муқаррар карда шудааст. Онҳо барои хизмат доимо ҳозир буда, атрофи ҷаннатиён давр мезананд. Бо чӣ давр мезананд? Ояти зерин эзоҳ медиҳад.

بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾

Би аквāби-в ва абārиқа ва каъси-м мим маъин. 18.

18. Бо қадаҳҳо ва кӯзаҳо ва чомҳо (-и пур) аз шароби софи ҷорӣ.

Он ҷавонони зебою хушқаду қомат бо қадаҳҳо, чомҳо ва косаҳои пур аз шаробе, ки ҳалол ва соф асту аз чашмаҳои равони Ҷаннат гирифта шудааст, барои сероб сохтани ҷаннатиён атрофи онҳо давр мезананд. Сифати шароби Ҷаннатро ояти зер, иншоаллоҳ, баён мекунад.

لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾

Лā юсаддаъуна ӯанҳā ва лā юнзифун. 19.

19. Аз нӯшидани он на сардард ва на масту беҳуш шаванд.

Чуноне ки гуфтем, шаробҳои Ҷаннат таҳуру ҳалоланд. Марҳилаҳои муайяни омодаسازی барои онҳо мисли шароби дунё лозим нест. Онҳо дар Ҷаннат мисли чашма ҷориянд. Нӯшандаро мисли шароби дунё маст ё ёвагуфтору беақл накунад. Онҳо ба нӯшанда сардарду саргаронӣ наоранд. Ҳамчунин барои ҷаннатиён неъматҳои дигаре вуҷуд дорад, ки оятҳои зерин, иншоаллоҳ, онҳоро баён мекунад.

وَفَلَكَهٖ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾

Ва фāкиҳати-м мим мā ятахаййарун. 20.

20. Ва бо мева, аз он чӣ, ки писанд кунанд.

وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

Ва лаҳми тайри-м мим ма яштаҳун. 21.

21. Ва гӯшти парранда, аз он чӣ хоҳиш кунанд.

Оятҳои мазкур ба ҷаҳорумин ва панҷумин неъматҳои Ҷаннат ишора мекунанд. Яъне ҳар навъ мева ва ҳар навъ гӯшти паррандае, ки дили ҷаннатиён майлу иштиҳо кунанд, навҷавонони Биҳишт барои онҳо тақдим мекунанд. Ҷаннатиён барои қонеъ гардонидани иштиҳояшон меҳнату заҳмат намекашанд. Албатта, истеъмоли чунин неъматҳо барои онҳо раҳматовар аст. Ба зами он одоб, лутф ва меҳрубонии навҷавонони пешхизмат барои ҷаннатиён гуворотар ва босафотар аст. Дар ду ояти мазкур зикри мева қабл аз гӯшт омадааст. Зеро ҷаннатиён ҳаргиз гурусна намонанд ва майлу хоҳиши онҳо ба мева бисёртар аст.

وَحُورٍ عِينٍ

Ва ҳурун ӯин. 22.

22. Ва ҳуруни кушода (шаҳло)-чаши.

كَأَمْثِلِ اللَّوْلُوبِ الْمَكْنُونِ

Ка амсāли-л лӯълӯи-л макнӯн. 23.

23. Монанди донаҳои марвориди пинҳонӣ дар садаф,

Ҳуруни биҳишти калончашм буда, онҳо чунон зебою дилфиреб ва чашмхиракунандаанд, ки донаҳои марвориди дар садаф пинҳоншударо монанд. То ба ҷаннатиён тақдим шуданашон онҳоро ҳеҷ касе ҳамсуҳбат ҳам нагардидааст. Барои чӣ аҳли Ҷаннат ба ин қадар ҳурҳои зебочехраву мавзунқомат мушарраф гардиданд, ояти зер эзоҳ медиҳад.

جَزَاءٍ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Ҷазāа би ма канӯ яъмалун. 24.

24. ин ҷама подоши он корҳоест, ки мекарданд.

Зикру сифати шаш неъматҳои биҳишти дар оятҳои қаблӣ гузашт. Тавре аз ояти мазкур маълум мешавад, онҳо бе ҳисоб ба ҳар кас дода намешаванд. Балки ин неъматҳо насибу подоши

шахсоне мешаванд, ки онҳо имонро нигоҳ дошта, ҳамзамон амалҳои солеҳро ба таври доимӣ анҷом додаанд.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾

Лā ясмаъуна фӣҳā лағва-в ва лā таъсӣмā. 25.

25. Намешунаванд дар он ҷо беҳудагӯиро ва на сухани гуноҳро,

Чун ҷаннатӣён дохили Ҷаннат мешаванд, онҳо сухани лағву бемаъниву гӯшхарошу гуноҳро намешунаванд. Зеро сухани гуноҳро шунидан ҳам, олуида шудан ба гуноҳ асту озор ёфтани дил аст. Аммо Ҷаннат он ҷоест, ки озораи нест.

إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾

Иллā қӣлан салāман салāмā. 26.

26. магар гуфтани «Салом бод», «Салом бод»-ро.

Аҳли Биҳишт, вақто ки дохили он мешаванд, саодатмандию бахти бузургро соҳиб мегарданд. Онҳо дар амну саломатӣ буда, аз ҳар тараф салому дуруди Парвардигор ва фариштагон ба онҳо мерасад. Инчунин ҳама садои фараҳбахши «салом бодо»-«салом бодо»-ро мешунаванд.

Зикри неъматҳои моддӣ ва маънавӣ барои муқаррабони даргоҳи илоҳӣ дар ҳафт бахш оятҳои қаблӣ гузашт. Акнун зикри асҳоби ямин (дасти рост) яъне некбахтоне, ки баъди имтиҳонот номаи аъмолашон бо аломатҳои пирӯзӣ ба дасти росташон дода мешавад, оғоз мегардад. Онҳо нисбат ба муқаррабон як дараҷа поён буда ҳало аз ҳоли онҳо ва шаш неъматӣ Худованд дар оятҳои зер ишора мешавад.

Нахуст бо нигоҳе ба оятҳои зер бо аҳволи асҳоби ямин (дасти рост) ва мартабаи баланди онҳо, иншоаллоҳ, ошно хоҳем шуд.

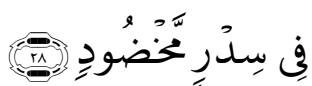
وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾

Ва асҳāбу-л-ямīни мā асҳāбу-л-ямīн. 27.

27. Ва ашхоси дасти рост, чӣ хубанд ашхоси дасти рост.

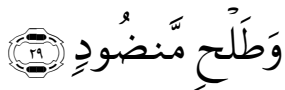
Мақому мартабаи асҳоби ямин (дасти рост) низ, пеши Офаридгор андак нест. Онҳо низ, иззату иқром дида, аз неъматҳои арзандаи Парвардигори худ баҳравар хоҳанд шуд.

Он неъматҳо ва он хубиҳо барои асҳоби ямин (дасти рост) чӣ гуна аст, ояти зер эзоҳ медиҳад.

Фӣ сӣдри-м махзӯд.28.

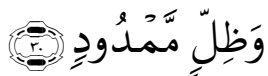
28. Дар (зери) дарахтони сидрзори бехор –

Ва талҳи-м манзӯд. 29.

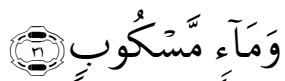
29. ва дар муз (банан)-зори ту бар ту (болои ҳам чидашуда) -

Макони асҳоби ямин (дасти рост) зери дарахтони сидр (набқ) аст. Он мисли сидри дунё хор надорад ва бисёр дилфиребу зебову роҳатафзо аст ва ба ҷои ҳар хори он мевае ҷойгир аст. Инчунин зери сояҳои дарахтони банан (муз)-зори меваҳояш аз замин то боло зичу болои ҳам чидашуда сайругашт намуда, роҳат мебинанд. «Манзуд» дарахтеро гӯянд, ки аз поён то боло мева бастааст. Чунин дарахт ҷӣ хуб зебост!

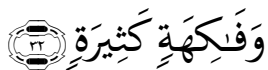
Ва ғилли-м-мамдӯд. 30.

30. ва дар сояҳои дарози бардавом –

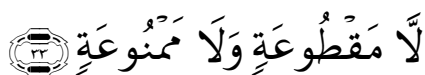
Ва маъи-м маскӯб. 31.

31. ва дар оби резон (равон) –

Ва фāкиҳатин каъираҳ.32.

32. ва дар меваҳои бисёр,

Лā мақтӯъати-в ва лā мамнӯъаҳ. 33.

33. ки на мунқатеъшуда ва на аз он манъ карда шаванд -

Асҳоби тарафи рост дар Ҷаннатҳо зери сояҳои густурда фароғат мекунанду ҳаловат мебаранд. Ноғуфта намонад, ки он соя аз шоху барги дарахтон набуда, балки аз санъату қудрати ӯ

таъоло буда, ҳаргиз ҳарорати Офтоби ончо буда биҳиштиёнро нороҳат намесозад. Ҳамчунин дар ончо обҳои равони хушмазза ва меваҳои болаззату гуногун бошад. Ин обҳо асло хушк нагарданд. Меваҳои Ҷаннат мисли меваҳои дунёи маҳдуд ба фаслҳо набуда, тамомнашавандаанд. Аз истифодаи онҳо ҳеҷ аҳли Ҷаннат манъ карда нашавад. Агар мевае истеъмол шавад, ҳамон лаҳза ҷои он меваи дигар бирӯяд. Асҳоби ямин боз аз чӣ бархурдоранд?

وَفُرْشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾

Ва фуруши-м марфӯъаҳ. 34.

34. ва (болои) фаршҳои барафрошташуда бошанд.

Барои муъминон фаршҳои нарми роҳатбахш омода карда шудааст. Чун ҷаннатиён болои он баромаданӣ шаванд, он фарш поён фарояд ва чун аз он бархезанд, боз боло шуда, ҳолати пештараи худро гирад. Аллоҳ таъоло бар ҳама чиз доно ва бар ҳама чиз қодиру тавоност. Дар баъзе тафсирҳо калимаи (фурӯш)-ро бо ҳамсарони биҳиштӣ бо ишораи ояти баъдӣ тафсир кардаанд. Аллоҳ донотар аст.

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنِشَاءً ﴿٣٥﴾

Иннā аншаънāхунна иншāā. 35.

35. Албатта, Мо ҳуронро якбора некӯ офаридем.

فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾

Фа ҷаъалнāхунна абкārō. 36.

36. Пас, онҳоро дӯшиза (бокира) гардонидем –

عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾

Ърубан атрōбā. 37.

37. маҳбубашуда назди шавҳарони худ, дар синнусол (бо ҳам) баробар,

لَا صَحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾

Ли асҳāби-л-ямīн. 38.

38. барои ашхоси дасти рост,

Аллоҳ таъоло ҳуронро маҳз барои аҳли Ҷаннат бисёр зебову дилкаш офаридааст. Онҳо аз модар зоида нашуда, балки як офаридаи дигари Аллоҳ таъолоанд. Ҳама ба сурати дӯшиза буда, дар синну сол баробаранд. Шавҳаронашон онҳоро дида, ошиқ шаванд ва занҳо ҳам, худро метавонанд маҳбубаи шавҳарони худ бигардонанд аз ҳамдигар дури наҷӯянд. Дар синну сол зану мард ба ҳам баробар карда шаванд. Яъне он ҷо ҳама 33 сола бошанд, барои онҳо даврони пирӣ вучуд надорад. Омезиш ба ҳам вазъи онҳоро дигаргун насозад.

Он чӣ зимни оятҳои мазкур гузашт, ҳама сифати ҳурони Ҷаннат буд. Бо овардани ривояти зер мешавад, мурод аз мазмунҳои оятҳои номбурда таърифу сифати занҳои дунё бошад.

Аз модари муъминон Умми Салама (р) ривоят шудааст, ки боре Расулulloҳ (с)-ро аз маънои ояти «абқаран, ӯрубан ва атрабан» пурсидам, Он ҳазрат (с) дар ҷавоб гуфт: **«Ҳарчанд замон пир шуда, аз олам бигзаранд ҳам, Аллоҳ таъоло онҳоро бикру ҷавон ва дар синну сол ба шавҳаронашон баробар бигардонад».**

Дар ҳадиси дигар пиразане назди Расулulloҳ (с) омад ва гуфт: «Ё Расулalloҳ, дуёо кун, ки Аллоҳ маро дохили Ҷаннат бигардонад». Расули Аллоҳ (с) гуфт: **«Пиразан Ҷаннатро нахоҳад دید».** Он зан ин суханро шунида, пас гашт ва бо дидаи гирён равон гардид. Хабар ба Расули Аллоҳ расид. Гуфт: **«Хабар диҳед ўро, ки дар ҳолати пирӣ дохили Ҷаннат намешавад, зеро Аллоҳ таъоло мефармояд: Мо занонро абкор (бокира) мегардонем».** Ин бокирагӣ хосаи ҷавондухтарон аст.

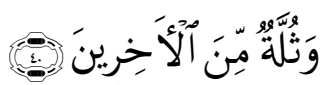
Албатта, ҳар як зан мевоҳад чехраи зебо, қад басти мавзун ва ҳусну сурати дилҷӯй дошта бошад. Аллоҳ таъоло дар Қиёмат матлаби онҳоро иҷро мекунад, бинобар, ин, аз ҷамоли худ розӣ гардида, ба ҳурони биҳишт рашк нахоҳанд кард. Зеро ҳар чӣ орзу карданд, Аллоҳ таъоло онҳоро навмед нагардонид, дигар рашк дар ҳаёлашон наояд. Худо донотар аст.

Хулоса, ҳурони биҳишт ё занҳои дунё бошанд, онҳо дар як офариниши навад ва онҳо аз тамоми иллатҳои занона холису бо он чӣ Аллоҳ ба онҳо додааст, розианд. Ҳамаи ин неъматҳо барои асҳоби ямин чун мукофот дода мешавад.

Ўллату-м мина-л-аввалӣн. 39.

39. ҷамоъати бисёр аз пешиниёнд.

Ва Ҷуллату-м мина-л-аҳирин. 40.

40. ва ҷамоъати бисёр аз пасиниён.

Яъне адади умматҳои пайғамбарони пешгузашта аз адади умматҳои Муҳаммад(с) бисёр аст.

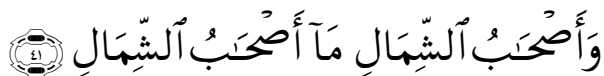
Зеро Расули Аллоҳ (с) гуфт: **«Ман умед мекунам, ки шумо – (уммати ман) аз чор як ҳиссаи аҳли Ҷаннат бошед».** Саҳобогон такбир гуфтанд. Боз фармуданд: **«Ман умед мекунам, ки шумо аз се як ҳиссаи аҳли Ҷаннат бошед».** Боз саҳобогон такбир гуфтанд. Расулulloҳ (с) бори дигар фармуданд: **«Ман умед мекунам, ки шумо нисфи аҳли Ҷаннат бошед».** Саҳобогон боз такбир гуфтанд. Баъди ин Расулulloҳ оятҳои номбурдaro тиловат намуданд.

Маълум мегардад, ки дар баробари умматҳои гузашта, яъне аз замони ҳазрати Одам (а) то рисолати хотамул анбиё, ки хеле ва хеле зиёд буданд, уммати ҳазрати Муҳаммад (с) низ, бисёр будааст. Яъне касе калимаи «Тавҳид»-ро бо сидқ биғӯяд ва амали солиҳ кунад, иншоаллоҳ, аз зумраи асҳоби ямин бошад. Зеро Расули Аллоҳ (с) фармудаанд: **«То тамоми умматро вориди Ҷаннат нагардонем, бисёрии адади худро комилу мукамал карда натавонем.»**

Дар ривояте омада, ки ҳар ду оят ҳам, ба уммати Муҳаммад (с) тааллуқ дорад, гурӯҳе аз мусулмонони аввалини онҳо ва гурӯҳе аз охиринаи онҳо.

Адибе гуфтааст.

*Намонад ба зиндони Дӯзах асир,
Касеро, ки бошад чунин дастгир.
Намонад ба дунё касе дар гарав,
Ки дорад чунин саййиди пешрав.*

Ва асҳабу-ш-шимали ма асҳабу-ш-шимал. 41.

41. Ва ашхоси дасти чап, чӣ гунаанд ашхоси дасти чап?

Ин сухани саволии ҷонгудоз барои бим додан ва дар тааҷҷуб овардани соҳибони тарафи чап аст. Соҳибони тарафи чап, тавре ки қаблан дар ояти 9-ум ишора гашта буд, онҳоянд, ки номаи аъмоли онҳо ба дасти чапашон дода мешавад, ин рамзест, ки онҳо аҳли дӯзаханд ва онҳо аз тарафи чапи Арши аъло қарор мегиранд,

зеро онҳо дар олами арвоҳ ҳам аз тарафи чапи Одам (а) қарор гирифта буданд. Ҳоли онҳо ва бозгашти онҳо чӣ гуна хоҳад буд, аз оятҳои зерин хоҳем донист.

فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾

Фӣ самӯми-в ва ҳамӯм. 42.

42. Онҳо дар боди сӯзон ва (дар) оби ҷӯшонанд.

Агарчанде ҷазои дӯзахиён навъҳои гуногун ва ваҳшатнокии бисёр дорад, вале дар ин ҷо бо зикри се қисми онҳо кифоя шудааст. Яъне асҳоби шимол (соҳибони тарафи чап) бо азобҳои сахттарин аз қабилҳои боди захролуди сӯзон, ки тамоми зарроти баданро сӯзонид, сӯроҳ намояд ва оби ҷӯшон, ки нӯшидан замон аъзои даруниро бирезонад гирифтадоранд. Онҳо...

وَضَلَّ مِّنْ تَّحْمُومٍ ﴿٤٣﴾

Ва ӯзлли-м ми-й яҳмӯм. 43.

43. Ва дар сояи дуди сиёҳанд,

لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾

Лā бāриди-в ва лā карӯм. 44.

44. ки на сарду на бо иззату иқром бошанд.

Сеюм қисми азоби асҳоби чап ин аст, ки ҳарорати самум (боди захронокӣ сӯзон) дар ҷасаду ҷигари онҳо асар мекунад. Мисли гармзадагони дунё обу соя металабанд. Вақто ки дар оби ҳамим (ниҳоят сӯзон) афтанд, онҳо бештар аламзада мешаванд ва меҳаҳанд ба сояе паноҳ баранд. Дар он ҷо ба ғайри дуди сиёҳи ғализу бадбӯй дигар ҳеҷ гуна сояе, ё макони роҳате дида намешавад. Он сояи дуд ҳатто сард нест, ки ҷон биосояд, балки чунон гарм аст, ки ҳусни инсонро бибарад ва сураташро тағйир бидиҳад.

Хулоса, ин ҷамоъаи номбурда беҳурмату беқадранд.

Дар тафсири Хозин омада, ки дар соя нишастан ду манфиъат дорад: аввал нест кардани гармӣ ва дувум ҳусну ҳурмати инсонро нигоҳ доштан, ҳар дуи ин манфиъат барои асҳоби шимол нест. Сояи Дӯзах ба хилофи ин ду ҳолат бошад, ки инсонро хор гардонад. Барои ҷӣ онҳо гирифтори чунин азобанд, ояти зер эзоҳ медиҳад.

إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾

Иннаҳум кaнӯ қабла зaлика мутрафiн. 45.

45. Албатта, онҳо пеш аз ин (дар дунё) хушҳолу осуда буданд.

Асҳоби чап пеш аз ба ин ҳол гирифтор шуданашон дар дунё ба шаҳватронӣ, мастӣ ва дигар лаззатҳои бо роҳи ҳаром ба даст омадаи дунёи фуру рафта, хушҳол ва бахту иқболи дунёиашон дар ханда буд. Аз ҳеҷ гуна амалҳои ҳаром ҳазар намекарданд, балки ифтихор доштанд. Ин одати ношоистаашон дар охир онҳоро ба чунин сарнавишти шуму ваҳшатнок расонид. Оятҳои зерин боз ин маъноро комил месозанд.

وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾

Ва кaнӯ юсирруна ъала-л-ҳинси-л-ъазиm. 46.

46. Ва доим бар гуноҳи бузург исрор мекарданд.

Ба саҳттарин азоби Ҷаҳаннам гирифтор шудани асҳоби шимол аз ин хотир аст, ки онҳо дар дунё ҳамеша бо бузургтарин гуноҳ даст доштанд, ба Аллоҳ ширк меоварданд, куфрро қабул доштанд, анбиё (а)-ро дурӯғ меҳисобиданд, қасами бардурӯғ меҳурданд, ба рӯзи қиёмат бовар надоштанд, ба ин қадар гуноҳ қаноат накарда, боз суҳанҳои инкориро, чуноне ки дар ояти зер меоянд, мегуфтанд.

وَكَانُوا يَقُولُونَ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَأَنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾

Ва кaнӯ яқулӯна а-изa митнa ва куннa туроба-в ва ъиẓоман а-иннa ла мабъушун. 47.

47. Ва мегуфтанд: «Оё чун бимирем ва хоку устухонҳо гардем, оё мо бори дигар барангехта мешавем?»

أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾

А-ва aбaӯна-л-аввалун. 48.

48. Оё падарону пешиниёни мо ҳам зинда мешаванд?».

Кофирону мушрикони бо вуҷуди он ки ба гуноҳҳои бузург машғул буданд, боз мегуфтанд: «Чун мо бимирем ва устухону хок бигардем, аз мо ба тадриҷ чизе боқӣ намонад, боз чӣ гуна аз сари нав зинда карда мешавем? Оё падарони мо ҳам, зинда хоҳанд

шуд?». Ин гуна суолҳоро аз рӯйи имон (боварӣ) надоштанишон меғуфтанд. Онҳо ба ботлоқи ҷаҳолат ғӯтида, дилҳои онҳоро сиёҳии куфр фаро гирифта буду аз худошиносӣ фарсахҳо дур гашта, зинда гардонидани баъд аз мирониданро амали иҷронашаванда меҳисобиданд. Зеро ақли онҳо чунин қудрати Аллоҳ таъолоро қабул карда наметавонист. Бинобар ин, Аллоҳ таъоло ба пайғамбари худ Муҳаммад (с) дастур медиҳад, ки дар ҷавоб ба онҳо бигӯяд:

قُلْ إِنِّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ

Қул инна-л-аввалина ва-л-ахирин. 49.

49. Бигӯ: «Албатта, пешиниёну пасиниён (ҳама),

لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ

Ла маҷмуъуна илā миқоти явми-м маълум. 50.

50. дар меҳод (рӯзи муқаррар) ҷамъ карда шаванд.

Ин посух ба суолҳои мушрикони аст. Аллоҳ таъоло ба Ҳабибаш (с) мефармояд, ки ай Муҳаммад, ба ин кофирону мушрикони мункири зинда гардонидани рӯзи қиёмат бигӯ, ки албатта, на танҳо шумо ва падарони шумо, балки тамоми халқи Аллоҳ аз инсонии аввалин то охирин барои рӯзи ҳисоб ҷамъ карда мешаванд. Он рӯзест, ки вақти барпошавии он танҳо назди Аллоҳ таъоло маълум аст. Он рӯз бе шакку шубҳа, бе таъхиру тақдим дар вақти муайянкардаи Аллоҳ таъоло воқеъ мешавад.

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ

Ўумма иннакум айюҳа-з-зўллўна-л-муказзибўн. 51.

51. Пас, батаҳқиқ, шумо эй гумроҳону дурӯғшуморандагон!!!

لَا تَكُونُ مِن شَجَرٍ مِّن زُقُومٍ

Ла āкилўна миn шачари-м миn заққум. 52.

52. Албатта, аз дарахте, ки он заққум аст, меҳӯред.

Ин оятҳо ҳам давоми хабарҳои вобаста ба ҷазо гирифтани асҳоби шимол аст. Аллоҳ таъоло хитоб намуда, онҳоро фармудааст, ки асли тамоми гумроҳиҳо дурӯғ ҳисобидани рӯзи қиёмат аст. Шумоён гумроҳон ҳақ будани қиёматро ҳоло дурӯғ меҳисобед, локин қиёмат шуданист, албатта, дар он рӯз аз

дарахти заққум, ки бисёр таъми талху ғализ дорад, меҳӯред! Дигар барои шумо таъоми лазизу оддӣ нест. Ин мазмунро аз ояти 62-юми сураи «Соффот», ояти 43-юми сураи «Духон» низ пайдо кардан мумкин аст.

فَمَائُونٍ مِنْهَا الْبُطُونُ ﴿٥٣﴾

Фа мәлиуна минҳа-л-бутун. 53.

53. ва аз он (дарахти заққум) шикамҳоро пур хоҳед кард.

Чигунагии дарахти заққумро касе ба пуррагӣ намедонад. Вале ба ҳамагон маълум аст, ки он як чизи хабис ва ниҳоят зишт аст. Дар урфият низ, хӯрдани талху бадтаъмро заққум гӯянд. Чун асҳоби чап дар Ҷаҳаннам гуруснаву бемадор шаванд, ба ҷуз дарахти заққум дигар чизе аз хӯрданӣ наёбанд, ноилоҷ аз он шикамҳои худро пур созанд.

Дар мазмуни дигар оят «заққум» ва меваи онро ба каллаи шайтон монанд тарҷума кардаанд. Гарчӣ шайтонро касе надидааст, вале он дар назари ҳама шуму наҳс ва мойи шарр аст.

Маълум мегардад, ки чун заққум ин қадар бадтаъм аст, албатта, баъд аз тановули он аҳли Ҷаҳаннам меҳоханд обе бинӯшанд, то маззаи талхӣ аз даҳонашон биравад, ё ташнагиашон шиканад. Пас ба онҳо чӣ нӯшоки дода мешавад? Ояти зер инро эзоҳ медиҳад.

فَشَرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾

Фа шāрибуна ъалайҳи мина-л ҳамим. 54.

54. Пас, бар болои он аз оби ҷӯшон хоҳед ошомид.

فَشَرِبُونَ شُرْبَ الْهَيْمِ ﴿٥٥﴾

Фа шāрибуна шурба-л-ҳим. 55.

55. Пас, менӯшед мисли нӯшидани уштурони ташназада».

Аҳли нор, чуноне ки аз оятҳои қаблӣ маълум гашт, аз дарахти заққуми ногувор ба ҳангоми гуруснагии шадид шикамҳои худро пур созанд ҳам, ба ғайри хорӣ фароғатеро ҳис намекунанд. Боз онҳоро ташнагии саҳт фаро мегирад, зеро меваи дарахти заққум ҳарорату талхии баланд дорад. Ноилоҷ аз ҳамим (оби гарм) баъди он ғизои ногувор менӯшанд ва узвҳои дарунии онҳо месӯзаду мерезад. Онҳо мисли уштуре, ки ба дарди «истисқо» ташнагии баланд гирифта аст, ташна мемонанд. Ҳар қадар об менӯшанд,

ташнагиашон кам намешавад, доимо ташнаанд. Худовандо, аз чунин «зиёфат» моро худат ниғаҳ дор.

Ояти зер таънаи дигарест барои асҳоби шимол...

هَذَا نُزُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾

Ҳаза нузулуҳум яваддун. 56.

56. Ин аст меҳмони онҳо (дар) рӯзи ҷазо.

Албатта, тақозои адли илоҳӣ ҳамин аст, ки ашхоси худобехабару мушрику нофармонбардор дар рӯзи қиёмат бо меваи талху тунд ва зишттаъми зақум ва бо оби гарме, ки аз наздики даҳон овардани он лабҳо бирёну аз нӯшидани он рӯдаҳо сӯхта, аз ҳам мерезанд, «меҳмондорӣ» карда мешаванд. Дар ҳақиқат калимаи «инсон» аз масдар (реша)-и калимаи «исён» пайдо шудааст, ки маънояш фаромӯшӣ аст. Бинобар ин, ӯ бояд дар дунё ба нишонаҳои қудрати Аллоҳ таъоло бо назари ибрат бинигарад. Холиқи худро ва амру наҳйи Ӯ таъолоро ҳаргиз фаромӯш накунад ва худро ба гӯлӣ назанад, вале афсӯс инсон ҳатто пайдоиши худро фаромӯш месозад, аз ҳамин сабаб Аллоҳ таъоло дар ояти зер мефармояд.

نَحْنُ خَلَقْنَكُمْ فَلَوْلَا تَصَدَّقُونَ ﴿٥٧﴾

Наҳну халақнакум фа лав лā тусаддиқун. 57.

57. Мо шуморо офаридем, пас, чаро тасдиқ намекунед?

Худованд мефармояд, ки ай мардум, мо шуморо офаридем, пас барои чӣ офариниши навро бовар намекунед? Он Зоте, ки чунин қудрату тавоноӣ дорад, бори дигар қодир аст дар кадом вақте ирода кунад, шуморо аз сари нав зинда бисозад. Чаро имон намеоред? Ин мазмунро дар оятҳои 78-79-и сураи «Ёсин» низ, дидан мумкин аст.

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾

А-фа раайтум-м мā тумнун. 58.

58. Оё дидед обро, ки (дар раҳми занон) мерезед?

أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾

А-антум тахлуқунаҳӯ ам наҳну-л-холиқун. 59.

59. Оё шумо онро меофаред ё мо офарандаем?

Албатта, ба ҳамагон маълум аст, ки оби шаҳвати мардон дар раҳми занон мерезад ва аз пайвастшавии он бо оби шаҳвати занон, ки дар раҳми занон мавҷуд аст, фарзанд ба вуҷуд меояд. Раҳми занон корхонае нест, ки касе рафта, дар он кор кунад ва инсон бисозад. Офаридан кори Аллоҳ аст, на кори банда! Дар раванди пайдоиши инсон аз оби шаҳвати марду зан ва сохту тарзи кори раҳми занон муъҷизаҳо ва ҳикматҳои Аллоҳ таъоло баръало зоҳир аст. Мувофиқи дастовардҳои тадқиқоти илми замона дар оби шаҳвати мард дар қатори дигар моддаҳои зарурӣ миллиардҳо сперматозоидҳо мавҷуданд. Онҳо аз шакли махсус бархӯрдор буда, қобилияти ҳаракат кардан доранд. Дар оби шаҳвати занон тухмакҳо мавҷуданд. Дар раҳми занон сперматозоидҳо босуръат ҳаракат карда, бо тухмакҳо зарб меҳӯранд. Агар қувваи зарба кифоя бошад, сперматозоид вориди тухмак мегардад ва бордоршавӣ ба вуқӯ меояд. Акнун ҷуфти сперматозоид – тухмак ба як гӯшаи раҳм мечаспанд. Барои ин ҷуфт равандҳои махсуси реаксияҳои биохимиявӣ ва ҳодисаҳои физикӣ ба вуқӯ меоянд. Раванди пайдоиши инсон марҳила ба марҳила бо қонуниятҳои хоҳе, ки Офаридгор муайян намудааст ва онҳоро ирода менамояд, шурӯъ мегардад. Ҳар як гурӯҳи ҳуҷайраҳо вазифаҳои махсуси ҳудро доранд. Онҳо дар вақти муайян ва ҷои муайян хеле аниқ ва дақиқ вазифаи ҳудро иҷро мекунанд. Як қисми ҳуҷайраҳо ба мушак (гӯшт), қисми дигар ба чигар, қисме ба устухон ва ғайра табдил меёбанд. Гурӯҳи боқимондаи (бордорнашудаи) сперма ва тухмакҳо бо роҳҳои табиӣ аз раҳм берун мераванд. Ҳоло соҳаи илми биология, ки «зистшиносии афзоиш» ном дорад, маълумоти хеле аҷоиб ва ҳайратоварро дастовард намудааст. Хонандаи муҳтарам, бигӯед, оё падару модар пай дар пайии ин реаксия ва ҳодисаҳоро идора мекунанд? Ақаллан аз онҳо хабар доранд? Не албатта! Натиҷаи ин раванди хеле мураккаби то охир омӯхта нашуда таваллудшавии инсон аст. Инсони аз оби шаҳвати мард ва зан пайдошуда аз асли худ куллан фарқ мекунад. Инсон соҳиби ҷасад, чашм, гӯш, даст, по ва дигар узвҳои ҷисмонӣ аст. Илова бар он вай соҳиби ақл, рӯҳ, фаросат, феъл, ҳулқ, тафаккур ва дигар ҳислатҳо аст. Ҳамаи ин чиз ва ҳислатҳои дар «обҳо»-и аввалаи марду зан набударо ба инсон кӣ пайдо кард? Оё падару модараш? Ё тасодуфан пайдо шуданд? Ҷавоб яқинӣ ва он ин аст, ки танҳо Офаридгори оламу одам ба ин корҳо қодир аст. Фақат ва фақат Аллоҳ таъоло қодир аст аз моддаи обмонанд чунин як маҳлуқи мураккаб ва ҷисман комилро офарад. Пас, инсон бояд ба ҳамаи ин маълумот ва донишҳо аз рӯйи инсоф баҳо диҳад. Дар ҳақиқати пайдоиши худ андеша кунад. Офаридгори ҳудро шиносад. Танҳо

ба Аллоҳ таъоло итоат (ибодат) намояд. Барои инсони оқил, мушоҳидакор ва соҳиби тафаккур ба ғайр аз ҳайрат дигар илоче нест. Ин маълумоти қотеъу раднашаванда ва тафаккуру андеша дар бораи онҳо бузургтарин олимони зистшиносро, ки аслан насронӣ буданд, водор намуданд, ки мусулмон шаванд. Масалан, аъзои Академияи улуми Фаронса профессор Маорис Букале аз ҷумлаи онҳост.

Инсоне, ки аз чунин маълумотҳо бохабар аст, бояд ба рӯзи қиёмат, аз нав зинда гардонидани ҳамаи инсонҳо ва махлуқот дар он рӯз ва дигар ҳолатҳои он рӯз бовар кунад.

Дар мавзӯи пайдоиши инсон тадқиқоти бисёре ба анҷом расида ва идома дорад. То ҳол ягон далеле пайдо нашудааст, ки зидди таълимоти Қуръон бошад. Баръакс ҳамаи дастовардҳо ҳақиқат будани маълумотҳои Қуръонро исбот менамоянд. Мо имкони идомаи ин мавзӯро надорем ва бо он чӣ мисол овардем, оқизона иктифо мекунем. Умед мекунем инсони соҳибақл аз маълумотҳои овардашуда хулосаҳои дурусти даркориро мебардорад.

فَخُنْ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ

Наҳну қаддарна байнакуму-л-мавта ва ма наҳну би масбуқин. 60.

60. Мо дар миёни шумо маргро муқаррар кардем ва ҳеҷ кас бар Мо пешгузарӣ карда наметавонад –

عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ

Ъалъ ан нубаддила амсалакум ва нуншиакум фӣ ма лъ таъламун. 61.

61. (Мо тавоноем) ба он, ки ивази шумо монанди шумо қавмеро биёварем ва (тавоноем) шуморо дар он чӣ (сурате), ки (шумо) намедонед, биёфаринем!

Марг чист? Аз кучо меояд? Онро кӣ идора мекунад? Монанди ин бисёр саволҳои ҳастанд, ки ҷавоби онҳоро танҳо Аллоҳ таъоло медонад, зеро марг дар итоати Ӯ таъоло қарор дорад. Агар Худованд бихоҳад, ки тамоми инсонҳоро аз байн бибарад ва ба ҷои онҳо инсонҳои нисбатан фармонбардортар, ботақвотар биофарад, бидуни ҳеҷ як шакку шубҳа, ба ин амал қодир аст. Ҳеҷ кас Ӯро оқиз гардонидани наметавонад. Ҳақиқат субҳонаҳу ва таъоло мефармояд, ки зинда гардонидани миронидан ҳар ду дар ихтиёри қудрати Мост ва Мо дар муддати муқарраршуда ба мавти шумо

хукм мекунем. Ин барои Мо мушкилие надорад. Ҳеҷ кас ба Мо пешдастӣ карда наметавонад ва Мо мағлуб ҳам нестем. Ҳамчунон, ки дар офаридан ва миронидани шумо оқиз нестем, дар зинда гардонидани шумо ҳам дар рӯзи қиёмат (ба тарз ва услубе, ки шумо тасаввур карда наметавонед) оқиз нестем.

Дар баъзе тафсириҳои форсӣ зер мазмунҳои оятҳои мазкур чунин маъноро ҷоиш доништаанд. Яъне тақдир кардани марг барои инсонҳо ин на ба он хотир аст, ки Аллоҳ таъоло умри ҷовидон дода наметавонад, балки ҳадаф аз марг ин аст, ки гурӯҳе аз инсонҳо бираванд ва гурӯҳе ба ивази онҳо биоянд. Мақсади дигар ин ки ба ҳамаи шумо дар он ҷаҳоне, ки онро то ба охир фаҳмида наметавонед, ҳаёти нав бахшида шавад. Агар ҳадаф танҳо зиндагии дунё бошад, бояд умр ҷовидон бошад. Мавҷудияти қонуни марг гувоҳӣ медиҳад, ки дунё як гузаргоҳ аст.

وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ النَّشَأَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

**Ва лақад ъалимтуму-н-наш-ата-л ўлā фа лав лā
тазаккарўн. 62.**

62. Ва батаҳқиқ, офаридани аввалро донистед, пас, чаро ёдрас намекунад ва панд намегиред?

Дар ҳақиқат Аллоҳ таъоло бо қудрати комили Худ тавонист, ки аввалин падари инсонро аз гил ва баъдан фарзандони ўро аз пушти камари ў биёфарад. Ҳар инсони бохирад ин ҳақиқатро дониста, чаро андеша намекунад? Дар ҳақиқат ин ҷаҳон барои мавҷуди шарифе ҳамчун инсон офарида шуд, то ин ки Худои бузургро бишносад. Дигар ин ки мисолҳои саҳнаҳои зинда гардонидани баъд аз миронидан дар ҳар гӯшаю канори олам ба чашм мерасад. Ҳамаи инҳо барои хирадманд дарси ибрат аст. Инсон бояд ба хулоса ояд, ки бори дигар барои ҷазо ё мукофот дар охират зинда гардонида мешавад. Чаро инсонҳо аз фаро расидани қиёмат андеша намеkunанду дар фикри ободии охираташон намешаванд?

Хулоса, аз хоки оддӣ офаридани ҷисми инсон кори хеле мураккаб ва душвор аст. Фақат ва фақат Худованд ба ин амал қодир аст. Инсоне, ки аз офариниши аввали ҳазрати Одам (а) бохабар шуд ва ба он бовар кард, агар ба офариниши дувум, яъне зинда гардонидан дар қиёмат бовар накунад, тааҷҷубовар аст. Агар инсон ба офариниши аввал ва дувум бовар дошта бошад, вале умри худро фақат барои талоши лаззатҳои дунёи фонӣ сарф намояд, боз тааҷҷубовартар аст.

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾

А-фараайтум-м ма таҳрусу́н. 63.

63. Оё он чӣ (зироат) мекоред, дидед?

أَأَنْتُمْ تَرْزُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾

А-антум тазраъунаҳӯ ам наҳну-з-зāриъун. 64.

64. Оё шумо онро мерӯёнед ё моёнем рӯёнанда?

Ин оят ҳуҷҷати дигар аст барои ваҳдонияту қудрати беинтиҳои Ё таъоло. Дар ин оят Аллоҳ таъоло мефармояд, ки ай инсонҳо, ба хубӣ бингаред. Оё дар бораи он чӣ ки кишт мекунед, ҳеҷ андешидаед? Оё аз он тухми зироат, ки ба замин меафканед, магар шумо растанӣ мерӯёнед? Ё он бо иродаи Мо вобаста аст? Ҷавоб яқинӣ, фақат Аллоҳ таъоло, ки сифаташ Раҳмон аст, ба чунин корҳо қодир аст. Модоме ки шумо рӯйдани зироати ба Замин киштшударо мансуб ба иродаи Худо эътироф мекунед, пас чаро охиратро инкор мекунед?

لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾

Лав нашāу ла ҷаъалнāху ҳутōман фа ғалтум тафаккаҳун. 65.

65. Агар хоҳем, албатта, онро гиёҳи поймолшуда бигардонем, пас, тамоми рӯз дар тааҷҷуб монед.

إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾

Иннā ла муғрамун. 66.

66. (меғӯед) «Албатта, мо сахт дар зиён афтодем,

بَلْ نَحْنُ مُحْرَمُونَ ﴿٦٧﴾

Бал наҳну маҳрумун. 67.

67. балки мо маҳруммондагонем».

Албатта, рӯёнидани зироат ва бе офат нигоҳ доштан ва фароҳам офардани шароити мусоид барои ғундоштани ҳосили он кори Аллоҳ таъолост. Ё таъоло меғӯяд, ки агар бихоҳем, ба он зироат офате бирасонем, онро мисли коҳ бедон бисозем ва ё ба

тамом маҳваш бигардонем. Пас, барои шумо ба ҷуз дарду алам чизе боқӣ намонда тааҷҷубкунон мегӯед: «Тамоми сол меҳнат кардем, аммо ҳосили хуб наруёнидем, ақаллан ҳамон миқдори тухми киштшударо гирифта натавонистем ва ба ин сурат аз манфиат маҳрум мондем ва қарздор ҳам шудем». Ба ҷуз афсӯсу дареғ дигар аз дасти инсон ҳеҷ чиз намеояд.

Маълум мешавад, ки ин ҳама баракатҳо аз ҷои дигар аст. Албатта, ин суҳанҳо барои инсонии хирадманд дарси ибратанд. Чун онҳо ба рӯёнидани ҳосили хуб муваффақ гардиданд, бояд шукри Худоро ба ҷо биёранд ва зироаткори ҳақиқиро эътироф намоянд ва донанд, ки Худованд кадом вақте иродаи ҳалоки махлуқи Худро кунад, хоҳ зироат бошаду хоҳ чизи дигар, ба он қодир аст.

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾

А-фа раайтуму-л-маъ-л-лазӣ ташрабӯн. 68.

68. Оё дидед обро, ки менӯшед?

ءَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ لَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾

А-антум анзалтумӯҳу мина-л-музни ам наҳну-л-мунзилӯн. 69.

69. Оё шумо онро аз абр фуруд овардед ё моём фурудоранда?

Албатта, ба чунин саволҳо аз инсонии бовиҷдон иқрору тасдиқ талаб карда мешавад. Оё дар бораи обе, ки мояву манбаи ҳаёти шумост ва пайваста онро менӯшед, истифода мебаред, фикре кардед? Кадам кас ба Офтоб фармон дод, то дар баҳрҳо, уқёнусҳо бо гармии худ битобад, зарраҳои обро аз олудагиҳои шӯру талх ҷудо созад ва дар намуди бухор (буғ) ба осмон равон созад? Кӣ ба он бухорҳо амр мекунад, то бо ҳам ҷамъ шаванду абрҳои боронрезро ташкил кунанд?

Эй мардум, ин неъматии бебаҳоро менӯшеду истифода мебаред, магар шумо аз абрҳои осмон онро поён овардед, ё Мо бо амри худ онро фуру рехтем? Албатта, аз ҳеҷ кас пӯшида нест, ки асли тамоми обҳои Замин, ҷӣ аз чашмаи наҳр баҳр ва ғайра аз боронҳои фиристодаи Аллоҳ таъолост. Агар инсон бо инсоф ба ин суолҳо ҷавоб бигӯяд, албатта, ба тоату ибодати Аллоҳ таъоло руҷӯ мекунад. Ё таъолоро қодиру худро оқиз ва Ёро Холиқу худро махлуқ медонад.

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَا جًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

Лав нашіау чаъалнаҳу учāчаи фа лав лā ташкурӯн. 70.

70. Агар хоҳем, онро шӯр гардонем, пас, чаро шукр намекунад?

Шарҳи ояти мазкур тақрибан дар боло гузашт. Локин барои комил сохтани маъно баъзе паҳлӯҳои дигарашро, иншоаллоҳ, эзоҳ медиҳем. Худованд мефармояд, ки агар Мо бихоҳем, бо ҳамроҳии бухори об микробҳо, намак, талхихоро иҷоза медодем боло мерафтанд ва боронхоро ба кулӣ заҳролуд мегардониданд, онгоҳ шумо (инсонҳо) чӣ кор мекардед? Медонед, ки барои дафъ кардани ин ҳолат қодир нестед, пас чаро шукри ин неъматӣ бузурги Аллоҳро ба ҷо намеоред? Дар ҳадис омада, ки чун пайғамбари Аллоҳ об менӯшид, пас ин дуъоро мехонд: **«Алҳамду лиллаҳил-лази сақона азбан фуротан бираҳматиҳи ва лам яҷъалҳу малиҳан учāчаи бизунубина»**. (Шукр мар он Худоеро, ки бо раҳматаш моро оби ширини фораи нӯшонид ва нагардонд обро шӯри аз ҳад зиёд ба сабаби гуноҳони мо).

Неъматӣ дигари Аллоҳ таъоло, ки ба инсон ато кардааст, оташ аст. Баёни худро дар ояти зерин, иншоаллоҳ, меёбад.

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾

А-фа раайтуму-н-нāра-л-лати тӯрӯн. 71.

71. Оё он оташро, ки аз миёни шоҳаҳои дарахт меафрӯзед, дидед?

أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ﴿٧٢﴾

А-антум аншаътум шаҷаратаҳā ам наҳну-л муншиӯн. 72.

72. Оё шумо дарахти онро офаридаед ё моеи офарида?

Оё ҳеҷ дар бораи оташе, ки меафрӯзед, андеша доред, ки зиндагии инсон бе он буда наметавонад. Бинобар ин, инсон ба ин маводи рӯзгор ҳамеша ниёз дорад. Кӣ он оташро офаридааст? Касоне, ки аз он истифода мебаранд, дар зери хитобу саволи оҷизкунандаи Аллоҳ таъоло қарор мегиранд. Худованд мефармояд, ки оё он оташу дарахтонро шумо офаридед, ё онҳоро офаридаем?

Ё шояд мазмуни оят ба ин нигаронида бошад, ки афрӯхтани оташ аз миёни шоҳаҳои ду дарахти сабзи махсус аст, ки номи яке аз онҳо «марх» ва дигаре «уфур» ва онҳо дар баъзе қисмҳои сатҳи

Замин мерӯянд, шохи якеро бо дигараш соида шавад, шарора пайдо мешавад, ки мусофирон бо он оташ дар мегиронанду таъоми худро мепазанд. Албатта, ин худ як муъҷизаест.

Баъзе муфассирон гуфтаанд, ки мазмуни ин оят ба рӯзи растохез (аз нав зинда гардонидан дар қиёмат) ишора мекунад. Аз назари илмӣ собит гаштааст, ки оташе, ки имрӯз аз сӯхтани чӯбҳо мушоҳида мекунем, ҳамон энергияҳое, ки дарахтон солҳои дароз аз таъсири Офтоб дар худ захира кардаанд. Ҳангоми баланд шудани ҳарорат ва мавҷуд будани оксиген онҳо ба сӯхтан сар мекунанд ва он энергияе, ки давоми солҳо дар худ захира карданд, гӯё аз нав зинда намуда, бозпас медиҳанд. Яъне растохези (аз нав зинда гардонидани) онҳо барпо мегардад. Онҳо гӯё бо забони ҳол ба мо мегӯянд: «Он Аллоҳе, ки растохези моро фароҳам овард, қудрат дорад, ки растохези шумо инсонҳоро низ, фароҳам оварад». Аллоҳ донотар аст. Ба офаридани оташу дарахтон кӣ қодир аст? Ояти зер эзоҳ медиҳад.

نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِّلْمُقْوِينَ

Наҳну ҷаъалнаҳа таъкирата-в ва матъа-л лил муқвӣн.73.

73. Мо он дарахтро барои панду манфиат гирифтани мусофирон офаридем.

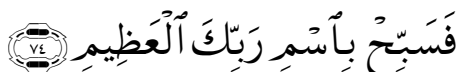
Ин оташи дунё (нори суғро) аз оташи Ҷаҳаннам (нори кубро) хотиррасон мекунад. Инсони худотарс ҳар гоҳе оташро бубинад, аз нори Ҷаҳаннам ёд мекунад, тарсу бимаш аз ғазаби Аллоҳ таъоло зиёда мегардад ва тавбаву истиғфор менамояд. Дар мазмуни ҳадиси Расулуллоҳ (с) омада, ки нори дунё аз 70 як қисми нори Ҷаҳаннам аст. Ба ривояте 99 маротиба аз оташи дунё бузургтар аст.

Аллоҳи меҳрубон аз рӯйи лутфу банданавозиш эҳтиёҷоти бандагонашро бо ҳар сурат дар ҳама ҷо муҳайё гардонидааст. Аз ҷумла, дар офариниши оташу дарахтҳо барои баҳра бурдани инсонҳо чандин манфиатҳо додааст. Агар мусофир бошанд, бо оташ шабонгоҳ худро аз даррандагон нигоҳ медоранд, таъоми худро мепазанд, роҳгумкардагӣро роҳро меёбанд ва ғайра.

Хулоса, аслу манбаъи тамоми анвои оташҳоро Аллоҳ таъоло бо қудрати Худ офаридааст ва ин асл то охир боқӣ мемонад, ба ин хотир чун оятҳои мазкурро, яъне аз ояти 58 то 73 хонда ё шунида шавад, бояд, ки ин ҷавобро гуфта шавад: «Бал анта ё Рабб». Яъне оре, Парвардигори ман, ин ҳама неъматҳои аҷоибро худат

офаридаи ва ин ҳама аз ваҳдонияту бо азамат будани худат ва аз рӯзи растохез хабар медиҳанд.

Бинобар ин, Аллоҳ таъоло дар ояти навбатӣ Ҳабибаш (с)-ро ба гуфтани тасбеҳ амр мекунад. Аз ин ҷост, ки мусалмонон бо шунидану дидани аҷоиботи олам «Субҳоналлоҳ» меғӯянд.

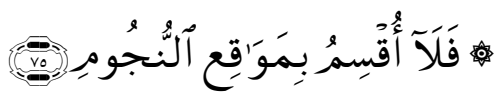
Фа саббих бисми Раббика-л Ўазъум. 74.

74. Пас, ба покӣ ёд кун номи Парвардигори худро, ки аз ҳама бузург аст.

Аллоҳ таъоло ба Расулуллоҳ (с) мефармояд, ки мушрикони беақл аз рӯи гумроҳӣ ба Парвардигор сифатҳои нолоиқро нисбат медиҳанд. Ту Офаридгори худро аз ҳамаи он сифатҳои нолоиқ покдон ва ба покӣ ёд кун. Ў таъоло яккаву ягона аст, бар ҳама қодир таваҷҷуҳ аст. Ба қудрати офаринши Худ тамоми махлуқотро офарид. Ҳамчунин анвоъи неъматҳоро пайдо кард ва онҳоро барои бандагонаш тобеъ гардонид. Ў аз тамоми айбу нуқсон пок аст.

Агарчи ин оят хитоб ба Расулуллоҳ (с) аст, ба умматони ӯ (с) низ, тааллуқ дорад, ки Парвардигори худро ба некӣ ва покӣ ёд кунанд ва аз хурофоту дурӯғбофӣ ва инкоркунӣ худро дур бигардонанд. Ҷои таъҷуб аст, ки инсон оятҳои далолаткунанда бар қудрату ваҳдонияти Аллоҳ таъолоро меҳонад, вале тавре лозим аст, шукр, зикр, тасбеҳ, таъзим ва икромии Аллоҳро ба ҷо намеорад.

Акнун Қуръони карим бо ояти зер бузургии худро бо қасам таъкид намуда, таваҷҷуҳи моро дар навбати худ ба сӯи ситорагони Осмон ҷалб мекунад.

❁ Фа лӣ уқсиму би мавъақиъи-н-нучӯм. 75.

75. Пас, қасам ба гурубгоҳони ситорагон -

Аллоҳ таъоло мефармояд, ки бо макони ситорагон, бо ҳаракати онҳо дар мадорашон ва бо маҳалли тулӯъ ва гуруби онҳо қасам меҳӯрам.

Баъзе муфасссирон барои ин оят дигар хел маъниро иҷозат фармудаанд. Аз ҷумла, қасам меҳӯрам ба нузули оятҳои Қуръон, ки аз осмон ба Замин оҳиста-оҳиста нозил мешаванд.

Аммо донишмандони фалакшинос ба зоҳири оят эътибор

дода, ақида доранд, ки ин қасам бо ситорагон аст. Адади ситораҳо аз миллиардҳо зиёд буда, баъзеи онҳоро бо чашм ва баъзеи онҳоро бо дурбин (телескоп) дидан мумкин ва баъзеи онҳоро бо дурбинҳо ҳам имконияти дидан нест, магар бо василаҳои хос аксбардорӣ мешаванд. Ба ҳар тақдир аҷоиботи ситорагон дар он аст, ки онҳо дар мадори махсуси худ аз рӯи хати муайян шино мекунад. Онҳо дар хатти ҳаракати худ ба ҳамдигар барнамеҳӯранд, ба садамае дучор намеоянд.

Албатта, бо чунин аҷоибот ва кашфиёти вазъи ситорагон аҳамияти қасам равшан мегардад. Шояд бо ҳамин далел бошад, ки дар ояти зер аҳамияти ин суҳан боз болотар рафтааст.

وَأَنَّهُ لَقَسَمٌ لِّوَتَّعْلَمُونَ عَظِيمٌ

Ва иннаҳу ла қасаму-л лав таъламӯна ъаъим. 76.

76. ва агар бидонед, албатта, ин қасам бузург аст -

Ба ҳамагон маълум аст, ки нузули ин оят зиёда аз 14 аср муқаддам аст. Дар он давр тасаввуроти мардум дар бораи ситорагон агар маҳдуд буд гӯем, иншоаллоҳ, саҳв нахоҳад буд. Бо иродаи Худованд бо гузашти айём саъю кӯшиши олимон беҳуда нарафт. Илм тараққӣ кард. Асбобҳои дақиқи мушоҳида ва омӯзиши ситораҳо пайдо шуданд. Дар соҳаи ситорашиносӣ кашфиёти нав ва аҷоибӣ илмӣ ба даст омаданд. Онҳо дарки дурусти маъноӣ бисёре аз оятҳои Қуръонро имконпазир гардониданд.

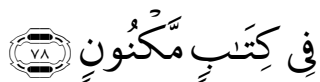
Ба хусус ҳоло инсоният аз бузургӣ, аҷоибот ва андозаи олами ситорагон — кайҳон маълумоти бисёр дорад. Инчунин олимони медонанд, ки то ҳол қисми ночизе аз маълумотҳои кайҳониро медонанд, вале ин қисми ночиз онҳоро хеле ба ҳайрат андохтааст. Аз ин сабаб дар ин оятҳо (яъне 75 ва 76) мурод аз зикри ситораҳо ва аҳволи онҳо ишора ва тасдиқи бузургии Қуръони карим аст. Ҳар чӣ қадар инсоният соҳиби кашфиётҳои нав ба нав гардад, бо мурури замон маълум мегардад, ки Қуръон ба он кайҳон ишора кардааст. Аз ин сабаб Аллоҳ таъоло фармудааст, ки бидонед ин гуна қасамхӯрӣ қасами бузург аст. Агар сирри инро медонистед ҳар ойна, имон меовардед ва тасдиқ мекардед. Ояти зер ҷавоби қасам аст.

إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ

Иннаҳу ла Қур-āнун Карим. 77.

77. батаҳқиқ, ин Қуръон боиззат (олиқадр) аст.

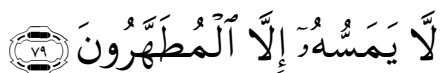
Ин оят чавоби қасам аст. Валлоҳу аълам Парвардигор ба мушрикони ёвабоф посух гардонидааст, ки ин Қуръон сеҳр нест, аз назди фолбинҳо наомадааст ва сухани бофта ҳам нест, балки Қуръони кариму маҷид дар Лавҳулмаҳфуз мастуру аз табдилу таҳрифи душманҳо маҳфуз аст. Қуръоне, ки Муҳаммад (с) ба шумо овардааст, сухани Худованди муттаъол буда, онро муъҷизаи Пайғамбари Худ гардонид ва дар он хайру баракат ва манфиати зиёде маҳфуз гузоштааст ва он...

Фӣ китāби-м макнӯн. 78.

78. Навишта шудааст дар китоби нӯшида,

Яъне Қуръони карим дар китобе навишта шудааст, ки ҳамеша дар ҳифзу ҳимояи Парвардигор қарор дорад. Дар он ягон таҳриф, табдил, тағйир ва ботил роҳ наёфтааст. Ибни Аббос (р) мегӯяд: «Он лавҳул маҳфуз аст». Муҷоҳид мегӯяд: «Он Қуръон китобест, ки айнаи ҳол дар дасти мо қарор дорад ва он ба навиштаи лавҳул маҳфуз мувофиқ аст». Лавҳул маҳфуз ҳеҷ гуна тағйиротро набинад ва ба Қуръон низ, дигаргунӣ ҳеҷ гоҳ ворид нагардад. Зеро ваъдаи Аллоҳ таъолост, ки Қуръонро дар ҳимояи худ гирифтааст. Бинобар ин:

Лā ямассухӯ илла-л-мутаҳҳарӯн. 79.

79. ки даст намерасонанд Онро, магар поксохташудагон,

Муфасссирони киром дар шарҳи маънои ояти мазкур фикрҳои гуногунро ҷоиз донистаанд. Баъзе муфасссирон гуфтаанд, ки маънои оят раддия ба суханони мушрикон аст. Мушрикон гуфтаанд: «Ин суханҳоро ба Ё шайтонҳо нозил кардаанд». Ояти мазкур алайҳи онҳо мегӯяд, ки Қуръон дар ҳимояи Парвардигор аст ва ба он ғайр аз фариштагон касе даст намерасонад. Фариштагон аз ҷамиъи навъҳои ширк ва гуноҳҳо поканд. Ҳангоми ба воситаи Ҷабраил (а) ба Расулulloҳ (с) нозил шудани ваҳй ҳеҷ махлуқе (шайтон ё инсон) ба он даҳолат карда наметавонад.

Баъзе муфасссирон мегӯянд, ки ҳақиқату маънои Қуръонро ғайри покону парҳезгорон, чуноне дар ояти 2-юми сураи «Бақара» омадааст, дигар кас дарк карда наметавонад. Баъзе муфасссирон мегӯянд, ки мурод Қуръони ҳозира аст, ки бояд ба он ҳеҷ кас даст нарасонад, магар касе, ки аз ҷанобат ва дигар ҳадасҳои

тахоратшикананда пок бошад. Хулоса, онро фақат покон ба даст мегиранд. Аммо инсон кофир ва мунофиқи нопок чӣ парво дорад ва мартабаи Қуръонро аз кучо медонад, амри Аллоҳро кай бовар кунад, кадом вақт, ки хоҳад, онро ба даст мегирад. Аз ин чиҳат Расулulloҳ (с) ба замини душман бурдани Қуръонро наҳй кардаанд. Зеро...

تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ

Таъзили-м ми-р Рабби-л-ъаламин. 80.

80. (зеро) аз тарафи Парвардигори оламҳо фуру фиристода шудааст.

Барои ҳамагон равшан аст, ки Қуръон на сеҳр асту на ҷоду, на афсона асту на сухани бофта, на маҳсули хаёлотӣ касе, на сухани қофиядор асту на эҷоди шоирона, балки китоби бисёр муқаддасу боиззат буда, маҳфуз бо хости Парвардигори оламиён аз Лавҳулмаҳфуз сарчашма аст. Он ба пайғамбари охирзамон ҳазрати Муҳаммади мустафо (с), барои ёфтани роҳи рости рушду ҳидояти тамоми оламиён нозил гардидааст, то ки инсонҳо итоат аз амри Аллоҳ таъоло ва пайравӣ ба Расули Ӯ намуда, Қуръонро дастури зиндагии худ қарор диҳанду аз залолат дурӣ бичӯянд ва саодати дорайнро (ду дунёро) комёб шаванд.

أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُذْهَبُونَ

А-фа би ҳаза-л-ҳадиши айтум муҳхинун. 81.

81. Оё шумо ба ин сухан сустӣ мекунед?

Дар ояти қаблӣ барои куффор як ҳушдоре зоҳир буд, ки Қуръонро паст нашуморанд, зеро он китобест аз сӯи Парвардигори оламиён нозилшуда. Ояти мазкур бошад, онҳоро зерӣ тозиёнаи маломат мегирад, ки магар шумо дар қабули ҳақиқати ин китоби муқаддас саҳлангорӣ мекунед? Ба ҷои аз он ибрати хубе бардоштан, онро дурӯғ мешуморед? Ба инсонҳои бофаросат зарур аст, ки ба ҷои дурӯғ ҳисобидан шукру сипос ва ҳамду санои Парвардигори худро ба ҷой биёранд. Зеро Аллоҳ таъоло барои ҳидоят ёфтани онҳо Қуръон ва Пайғамбари Худ (с)-ро фиристод, то ки бо ҳамин ду васила бори дигар ба ӯ ёдрас намоёнд, ки дар рӯзи «Мисоқ» ба Парвардигори худ аҳду паймон баста буд!

وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تُكَذِّبُونَ

Ва таҷъалӯна ризқакум аннакум туказзибун. 82.**82. Ва мегиред ҳиссаатонро ин ки онро дурӯғ мешуморед!?**

Агар инсон бихоҳад, ки аз Қуръон баҳрае барад, аввалан ба Қуръон бовар карданаш лозим. Аз ин сабаб, Аллоҳ таъоло мефармояд, ки шумо ба ҷойи ин ки аз Қуръон - (аз он ризқу рӯзие, ки Аллоҳ таъоло ба шумо чун насиба барои фаҳмидани он муайян намудааст ва он беҳтарин неъмат аст), баҳра бареду ҳиссагузори шукр бошед, баръакс бо дигар чизҳо таъа карда, он неъмат Аллоҳ таъолоро дарӯғ меҳисобед! Ба ҷои ин ки барои ҳидояти худ роҳи ростро аз Қуръон ҷӯё бошед, шумо баръакс онро инкор мекунад, ёва мебофед. Аллоҳ таъоло боронро барои ризқу рӯзиатон ато намудааст, шумо бояд бигӯед: «Шукр ба Офаридгор. Боронро барои фаровонии ризқу рӯзии мо фиристод». Ба ҷои ин шумо эътиқод ба ситора ва гуфтаҳои мунаҷҷим (астролог) доред ва мегӯед: «Ситора ё сайёрае аз фалон бурҷ ба фалон бурҷ ҳаракат кард, борон борид, ризқамон фаровон гашт». Ҳол он ки донишмандони ризқ аз ғайри ӯ таъоло куфр аст. Агар Қуръонро дурӯғ намешуморидед ва онро мавриди омӯзиш қарор медодед, он илмеро, ки ба донишмандонаш қудрат доред, насибатон мегаҳт ва боварӣ ҳосил мекардед, ки ризқ атои Парвардигор аст, на аз ғайри ӯ.

﴿٨٢﴾ فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ

Фа лав лā изā балағати-л-ҳулқум. 83.**83. Пас, чаро чун рӯҳ ба гулӯ бирасад,**

﴿٨٣﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ

Ва ан̄тум ҳинаӣзӣн та̄н̄зурун. 84.**84. ва шумо дар он вақт дида истодаед –**

﴿٨٤﴾ وَخَنْ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ

Ва наҳну ақрабу илайҳи минкум ва лāки-л лā тубсирун. 85.**85. ва Мо ба сӯи ӯ нисбат ба шумо наздиктарем, валекин намебинед.**

Пас чаро ҳангоми мушоҳидаи лаҳзаи марғи дӯстони худ, наздикони худ фикр намекунад? Ҷони ӯ дар пеши дидағони шумо

ба гулӯ расидаасту ӯ бо ҳаёту зиндагонӣ видоъ мекунад. Шумо назди ӯ нишаста, зору ҳайрон нигоҳ мекунеду музтару ноилоҷ мондаед! Ӯ дар зери тасарруфи панҷаи марғ қарор гирифтаву аз дасти шумо чизе намеояд! Оё ба ҷуз таслим шудан дигар илоҷе ҳаст барои шумо? Тавоноии бозгардонидани ҷони ӯро доред? Надоред! Кучо шуд он кибру ғуруру худписандии шумо? Шумо ҳам, аз ин рӯз халосӣ надоред! Аз сӯи дигар Аллоҳ таъоло мефармояд, ки Мо ва фариштагони Мо аз шумо дида, ба шахси дар ҳолати марғбуда наздиктарем. Мо медонем дар дили ӯ чӣ ғавғо, чӣ гуфтаниҳо, чӣ пушаймониҳо, чӣ ҳасратҳо ва чӣ хоҳишҳо мегузарад, локин афсӯс шумо инро намефаҳмеду замири дили он дӯстонро намедонед!

Ҳамчунин дар дигар оят омада: «Аллоҳ таъоло ба шумо аз рағи хунатон дида наздиктар аст!».

فَلَوْلَا إِن كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ

Фа лав лā иӢ кунтум ғайра мадинин. 86.

86. Пас, агар шумо ғайри ҳисобдиханда ҳастед,

تَرْجِعُونَهَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Тарҷиъунаҳā иӢ кунтум содиқин. 87.

87. агар рост мегӯед, рӯхро (ба ҷасад) бозгардонед,

Ин оят хитоб аст, ба касоне, ки баъсро (аз нав зинда гардониданро) дурӯғ мешуморанд, Аллоҳ таъоло дар зимни оятҳои мазкур мефармояд, ки агар шумо бо боварии том гуфта тавонед, ки ҳисобу китоб барои шумо нест. Шуморо баъд аз мавт касе суроғ намекунад; Барои амалхоятон ҷавоб намегӯед; Натарсида, ҳар коре, ки хоҳед, карда истодаед; Дида истодаед, ки ҷон ба гулӯи маҳбубатон омад, пас аз лаҳзае хориҷ мешавад; Чаро мегузored он азизи дилатон шуморо тарк намояд? Эй инкоркунандагони баъсу нушур, агар шумо ростгӯӣ бошед, баргардонед ҷони дар гулӯ омадаро! Акнун чун дар ин амал оқиз мондаед, ба яқин бидонед, ки ин кори Парвардигори яқтост ва Ӯ ба ҳама чиз қодир аст! Пас, бояд ба Ӯ имон биёред ва итоати Ӯро кунед!

Оятҳои анҷоми сура баёнғари оқибати инсон баъд аз мавт аст.

فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ

Фа аммā иӢ кāна мина-л-муқарраб̣и̣н. 88.

88. Пас, агар он (фавтида) аз ҷумлаи муқаррабони даргоҳи илоҳӣ бошад,

فَرُوحٌ وَرَتْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿٨٨﴾

Фа равҳу-в ва райҳāну-в ва Ҷаннату наъим. 89.

89. пас, барои ӯ истироҳат ва рӯзи хуб ва Биҳишти пурнеъмат аст,

Оятҳои мазкур дар ҳақиқат як навъ ҷамъбандии оятҳои сура буда, тафовути ҳоли мардумро дар қиёмат хулоса мекунад. Чунончӣ дар ибтидои сура мардум вобаста ба имон ва амалашон ба се гурӯҳ тақсим шуда буданд. Аз байни онҳо соҳибони мартабаи олитарин муқаррабони (наздикгардонидашудагон)-и даргоҳи илоҳӣ номгузор шуда буданд.

Агар шахси фавтида аз ҷумлаи муқаррабон бошад, соҳиби ризқи бузург, яъне Ҷаннати анбарсиришт ва дигар неъматҳои илоҳӣ мегардад. Бинобар соҳиби мартабаи баланд буданаш аз ниҳояти истироҳати Ҷаннат бархӯрдор мегардад.

Ва илова бар ин...

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٠﴾

Ва аммā иӢ кāна мин асҳāби-л-ям̣и̣н. 90.

90. ва агар он (фавтида) аз ҷумлаи ашхоси дасти рост бошад,

فَسَلَّمَ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾

Фа салāму-л лака мин асҳāби-л-ям̣и̣н. 91.

91. пас, аз ашхоси дасти рост барои ту салом (аст).

Агар он шахси муҳтазар (шахси ба мавт наздикшуда) аз ҷумлаи некбахтон (асҳоби ямин) бошад, яъне дафтари аъмоли худро ба дасти рост мегирифтагӣҳо бошад, аз ӯ ба Муҳаммад (с) аз рӯи хурсандӣ ва қадршиносӣ саломҳо мерасад. Онҳо асҳоби дасти рост ва аз саодату роҳату осоиши неъматҳои гуногун бонасибгаштагонанд ва ба ҳамдигар низ, саломҳо медиҳанд.

Дар баъзе ҳадисҳо омада, ки пеш аз мавт ба муҳтазар башоратҳо (хушхабарҳо) расонида мешавад, яъне фариштагон шахси ба мавт наздикро аз дӯстонаш салом мерасонанд. Саломи фариштагон ба ин тариқа аст: «Салом бар ту аз дӯстонат, ки ту аз

асҳоби ямин ҳастӣ!». Ин маъно дар ояти 26-уми ҳамин сура низ гузашт.

Хулоса, ӯ ба хотири ҷамъ ва бо чеҳраи хандон ҷони худро ба ҳақ таслим намуда, олами фониро хурсандона падруд меғӯяд.

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٢﴾

Ва аммā иъ кāна мина-л муказзибина-з-зōллйн. 92.

92. Ва агар (вафотёфта) аз дурӯзҳисобандагону гумроҳон бошад,

فَنُزِّلُ مِنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾

Фа нузулу-м мин ҳамим. 93.

93. пас, меҳмони ӯ аз оби ҷӯшон аст –

وَتَصْلِيَةٌ حَمِيمٍ ﴿٩٤﴾

Ва таслияту Ҷаҳим. 94.

94. ва (ӯро) ба отаи андохтан аст.

Шахсоне, ки асҳоби шимоланд, яъне ононе, ки ба Парвардигору Қуръон, умуман ба амрҳое, ки ба онҳо имон овардан лозим буд, имон наоварда, худро гумроҳ сохтанд, дар остонаи марг нахустин азобҳои илоҳиро мечашанд. Азобҳои гӯрро муъояна мекунанд ва баъди марг дохили отаи Ҷаҳаннам мегарданд ва онҳо бо боди сӯзону оби ҷӯшон зиёфату меҳмондорӣ карда мешаванд, наъузубиллоҳ (ба Худо паноҳ металабем) аз чунин меҳмондорӣ.

Тавре аз ҳадиси ривояткардаи Имом Аҳмад ибни Ҳанбал бармеояд, ба инсон дар ҳолати назъ (ҷонсупорӣ) қарордошта аз мазмуни яке аз ин ду оят башорат дода мешавад. Худо кунад, ки ба инсон бо мазмуни оятҳои 90-91 башорат шавад, чунин банда мулоқот бо Парвардигори худро дӯст медорад. Аллоҳ таъоло аз бандааш дида, мулоқот бо бандаашро хубтар мебинад. Агар рафту (Худо накунад) фавтидаистода бо мазмуни оятҳои 92-93 башорат шавад, чунин банда мулоқот ва рӯ ба рӯ омадан ба Аллоҳро аз рӯи шармандагиаш намехоҳад.

إِنَّ هَذَا هُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٥﴾

Инна ҳазā ла ҳува ҳаққу-л-яқин. 95.

95. Албатта, ин сухан шоёну (ҳаққу) яқин аст.

Аллоҳ таъоло зимни ояти мазкур сухани Худро таъкид намуда, мефармояд, ки Муҳаммад (с) ҳар он чиро, ки барои ту амру наҳй кардем ва ҳар он чиро, ки дар ин ҷо аз аҳволи гурӯҳи сегона: собиқин, асҳоби ямин, асҳоби шимол ва мукофоту ҷазои онҳо ба ту хабар додем, бидуни кадом шакку шубҳа ва гумону тахмин ҳама ҳақиқату дуруст аст. Ҳол он ки чунин аст...

Фа саббиҳ бисми Раббика-л-Ъаъим. 96.**96. Пас, номи Парвардигори худро ба покӣ ёд кун, ки аз ҳама бузург аст.**

Тафсири ин оят дар ояти 74-уми ҳамин сура гузашт, ба он ҷо муроҷиат шавад! Дар ҳақиқат чун ин оят нозил шуд, Расулуллоҳ (с) фармуданд, ки инро дар рукӯатон (яъне рукӯи намозатон) ҷой диҳед ва вирд намоед. Инсоне, ки ба тасбеҳу (ба покӣ ёд кардан) таҳмид (ҳамд гуфтан) ва зикри Аллоҳ машғул аст, албатта, барои он рӯз ва осудагии ин дунё як омодагӣ мешавад.

Касе машғули ин амал бошад, ёвағӯиҳои дурӯғ-шуморандагон ба ӯ таъсир нарасонад. Ботилии ақидаи инкоркунандагон баръало пеши шахси зикргӯянда зоҳир аст.

Дар хотимаи ин сураи муборака ҳадисеро, ки дар хусуси ин ояти карима Абӯхурайра аз Расули акрам (с) ривоят кардаанд, меорем.

Қол. Қола Расулуллоҳи саллаллоҳу ъалайҳи ва саллам: «Калиматани хафифатани ъалал-лисан, сақилатани фил мизан, ҳабибатани илар-Раҳман, Субҳаналлоҳи ва биҳамдиҳи субҳаналлоҳил ъазим».

Яъне Расулуллоҳ (с) фармуданд: **«Ин ду калима ба забон осону сабук аст, аммо дар мизони ҳасанот бисёр сангин бошанд, Раҳмон онҳоро дӯст дорад. Он ду калима ин аст: Субҳаналлоҳи ва биҳамдиҳи субҳаналлоҳил ъазим».**

Поёни сураи «Вақеъаҳ». Ва лиллаҳил ҳамд.

*Барги айш ба гӯри хеш фирист,
Кас наёрад зи пас ту неш фирист.*

(Саъдӣ)